

olvasta, irodalmi leveleit is végig (hisz egyike volt a *Szenteleky Kornél irodalmi levelei* című kötet sajtó alá rendezőjének) és olyan sok finom, feledésbe merült kérdésre választ adó részletet hozott felszínre, amelyre ma már a kortárs is csak a Kalangya és az irodalmi levelek újraolvasása után tud visszaemlékezni.

Mint ahogy ő maga is nem egyszer írta: törekeny testalkatú ember volt, és súlyosan beteg. Az élet nem ajándékozta meg olyan fizikai adottságokkal, hogy „vezéregyéniség” legyen, mégis a feladat egy ilyen posztra állította mint szerkesztőt és irodalom-szervezőt. Ez a két hatalmas munkakör, melyet évekig egymaga töltött be, teljesen preokkupálta, s amit mégis legjobban szeretett volna, az alkotó munkát, arra a legkevesebb ideje jutott. A munka legszembetűnőbb lázában is sokszor belső félelem fogta el, hogy nem éri el azt, amit legjobban szeretett volna elérni, s úgy menekült ez elől, mint az *Isola Bella* Szabolcsa,

aki állandó szorongásban élt, mert félt, hogy minden befejezetlen marad.

Bisztray kiérezte a Szenteleky-életműből a soha nem tagadott vergődés tragikus érverését.

„Szentelekyt, a hasznos és értékes polgárt s a finom tollú íróat azonban bizonyára elnyeli az idők sodra, ha példás kötelességteljesítésén és figyelemre méltó irodalmi munkásságán kívül nem végzi el a legfontosabb feladatát: a vajdasági magyar irodalmi élet megszervezésének munkáját.

Ez az ő legnagyobb érdeme. Ezzel a munkával vált művelődéstörténetünk kimagasló alakjává.”

Amire vállalkozott, nem maradt befejezetlenül. A vajdasági irodalomból, amely egy időben „a táj és az alakok ábrázolásában a couleur locale kifejezését kereste”, kifejlődött a magasabb szintre lépő jugoszláviai magyar irodalom, melynek művesei irodalomtörténetünkben méltó helyet biztosítottak Szenteleky Kornél számára.

LÉVAY ENDRE

## EGY KÖNYV ÉS AZ Ő CÍME

Az Üzenet szeptemberi számában Ivan Cankar ismert regényének legújabb kiadásáról írva Kenyeres Kovács Márta megjegyzi, hogy a *Hlapec Jernej in njegova pravica* címnek magyar változata, a *Jernej szolgálégény igazsága* nem valami szerencsés megoldás; szerinte a *Jernej szolgálégény és az ő igazsága* cím jobb. „Nem lett volna szabad kihagyni ezt az „és-t...” mert úgymond „Ez a kötőszó egyidejűleg jelent kapcsolatot és — szembeállítást.”

Ahogy Kenyeres Kovács Mártából nem az akadémikuskodó kritikus szól, amikor kifogást emel a magyar kiadás címe ellen, belőlem sem az ellenkezés ördöge vagy a fogadatlan prókátor, amikor hozzászólok a kérdéshez. Egy nemrég megtartott Cankar-semináriumon ugyanis, melyen a hazai Cankar-szakértőkön kívül magyar műfordítók és a szóban forgó címadásban „ludas” Európa könyvkiadó képviselői is jelen voltak, különös koincidencia folytán szintén felvetődött ez a kérdés, és igen érdekes érvek hangzottak el pró és kontra. Minthogy pedig a vita nyilvánvalóan nem egy kötőszó körül folyt csupán, és olyan fontos fordításelméleti kérdést boncolgatott, mint a címadás művészete és a fordítói szabadság, gondolom, megérdemli, hogy átmentsünk belőle néhány, talán nemcsak a szakmabelieket érdeklő mozzanatot.

Hogy mi a kifogás a *Jernej szolgálégény igazsága* cím ellen, azt hiszem, világos: nincs meg benne az, amit az Üzenet recenziése jobb kifejezés híján szembeállításnak nevez, nincs meg benne a tagoltság, mely Cankarra különben is jellemző, és a regényben is evidens.

Nézzük most, milyen érvek szólnak mellette!

1. Megfelel a regény tartalmának. (Igaz, hogy hiányzik belőle az az árnyalatnyi többlet, ami az eredetiben megvan, de lényegében azt ígéri, amit a regény nyújt is.)

2. Jól hangzik. Rövid és magyaros, kétségtől magyarosabb, mint az „és az ő”-s változat.

3. Nem jelent visszaélést a fordítói szabadsággal. (A világirodalomban számtalan példa van rá, hogy a fordító megváltoztatja az eredeti címet, mert úgy érzi, nem felel meg az illető nyelv szellemének, vagy nem elég frappáns stb., sőt az sem ritka eset, hogy egy-egy műnek egyazon nyelvterületen belül is több címe él a köztudatban, mert az egyik fordító nem azt tartotta benne a legfontosabbnak, amit mondjuk a másik. De hogy Cankarnál maradjunk, kinek jutna eszébe például felírni Pável Agostonnak, hogy a *Na klanu* c. regény címét *A szegénysoronra* fordította?)

A vitában Radó György, a Fordítók Nemzetközi Szövetségének alelnöke is letette a garast. Hozzászólását röviden így foglalnám össze: „A címfordítás mint művészi teljesítmény közelebb áll a versfordításhoz, mint a prózaátültetéshez, tudniillik itt is értelmi, esztétikai és hangulati szempontokat kell összeegyeztetni. Vegyük a konkrét példát: *Jernej szolgalegény és az ő igazsága* — nehézkes, és nem is magyaros. De elképzelhető ez a változat is: *Jernej szolgalegény és igazsága* — elhagytuk a zavaró és felesleges „az ő” részt, és megvan benne a tagoltság is, mégsem jó. Nem tudnám hirtelen megmondani, miért. Az, hogy *Jernej szolgalegény és családja* például jó, *Jernej szolgalegény és igazsága* — nem jó. Úgy látszik, mégis a kiadónak volt igaza, amikor a *Jernej szolgalegény igazsága* mellett döntött. Am ezzel is baj van. Az eredeti cím tudniillik egyfajta nyelvi és világirodalmi sajátosságot fejez ki, azt, hogy ennek a regénynek két hőse van: a szolgalegény és az igazsága. A magyar fordítás jól hangzik ugyan, de hiányzik belőle ez a sajátosság. Visszatérve arra a megállapításomra, hogy a címfordítás művészete a versfordítással rokon, a versfordítás pedig szerintem a kompromisszumok művészete, hadd fejezem be felszólalásomat azzal, hogy nyilvánvalóan itt is kompromisszumos megoldást kellett keresni. És ha már áll a dolog, talán mégis ez a legjobb: *Jernej szolgalegény igazsága*.”

Ott, a Cankar-semináriumon ebben is maradtunk, bár az is igaz, hogy még sokáig ott csengett a fülünkben az „ellentábor” egyik tagjának egyszavas kommentárja: „Talán.”

Érdekes, hogy a regény eddigi magyar nyelvű kiadásai sem segítenek eldönteni a kérdést az egyik vagy a másik cím javára: az arány — a rendelkezésemre álló adatok szerint — nagyjából fele-fele. Jellemző viszont, hogy a magyarországi kiadások szinte kivétel nélkül a *Jernej szolgalegény igazsága* címet viselték, a mi kiadásaink pedig a *Jernej szolgalegény és az ő igazságát*. Nyilván az egyik fél sem tartja az egyedül üdvözítő megoldásnak a magáét, de ha jobb nem volt, e kettő között kellett választani, a választást pedig, úgy látszik, a *distancia* határozta meg: a magyarországi kiadók jelentéktelenebbnek tartották azt a veszteséget, mely az ő változatukban elsikkad, semhogy nyelvi engedményeket tegyenek, a mieink pedig elaltatták háborgó nyelvérzéküket, hogy megőrizhessék az eredeti cím pontos jelentését.

SZILÁGYI KÁROLY